

رابطه سازمان تجارت جهانی و سازمان حمایت از حقوق مالکیت های فکری

نویسنده مسئول: دکتر محمدرضا حاکم زاده^۱

محمد علی مومنی^۲

رضا الهامی گرگر^۳

چکیده

حمایت از حقوق مالکیت فکری به توسعه همه جانبه و پیشرفت دائمی هر کشوری کمک ارزندهای خواهد کرد در سایه این حمایت جامعه به رشد و تعالی و ابتکارات مهم گوناگونی دسترسی پیدا کرده و به قدرت اقتصادی و توانایی معنوی و غنای فرهنگی شایسته ای خواهد رسید. با تصویب تریپس در اواسط دهه ۱۹۹۰ در چارچوب سازمان تجارت جهانی گام دیگری برای تحکیم مسائل مربوط به حقوق مالکیت فکری برداشته شد. بدین ترتیب عملاً دو سازمان بین المللی مدیریت حقوق مالکیت فکری را عهده دار شدند. در مورد نقش و کارکرد دو سازمان موازی متولی حقوق بین المللی مالکیت فکری یعنی وایپو و سازمان تجارت جهانی چرایی انتقال نقش هنجار سازی حقوق مالکیت فکری بین المللی از وایپو به نظام تجاری جهانی، میزان معقول بودن در گیر کردن سازمان تجارت جهانی که اساساً سازمانی تجاری است، با حقوق مالکیت فکری سوالاتی مطرح است. بعضی از نویسندگان با اطمینان پیش بینی می کردند که تریپس از سیستم سازمان تجارت جهانی حذف خواهد شد. همزمان مقامات ایالات متحده ادامه حیات سازمان جهانی مالکیت فکری را زیر سؤال می بردند. خاستگاه پژوهش حاضر هم همین سئوالات و دغدغه ها می باشد، و در پی این بود تا با بررسی ارتباط سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری، میزان کارائی نظام مدیریت دوگانه ی مالکیت فکری بین المللی و میزان انطباق مقرراتی و نهادی این نظام با نیازهای عرصه ی تجارت جهانی و همچنین اهداف و مأموریتهای خود این دو سازمان را دریابد به همین منظور تلاش داشت به این پرسش پاسخ دهد که " در قلمرو مالکیت فکری در تجارت بین الملل، سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری از نظر سازمانی و مقرراتی چه تعامل و ارتباطی باهم دارند؟ روش پژوهش حاضر تحلیلی -توصیفی می باشد .

کلید واژه: سازمان تجارت جهانی، سازمان حمایت از حقوق مالکیت های فکری، تریپس، وایپو

^۱ عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین الملل دانشگاه تهران

^۳ دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین الملل دانشگاه تهران

اموال و داراییهای فکری برای سالهای متمادی به عنوان منبعی مهم برای تعداد بسیار زیادی از مردم جهان بوده اند، لیکن مالکیت فکری در جهان کنونی قلمرو گسترده ای پیدا کرده و وارد عرصه مالی و اقتصادی شده از مرزها گذشته و به تجارت جهانی پیوسته است. تجربه جهانی نشان داده است که منشا و عامل اصلی پیشرفت های علمی، صنعتی، ادبی و هنری و پی ریزی فرهنگ صحیح جوامع، افکار بلند اندیشمندان متفکرین، مخترعین و مبتکرین بوده است. افزایش شتاب روند، ابتکارات اختراعات و خلاقیت های ذهنی و فکری کاربرد آنها در تولید خدمات و کالاها و تجاری شدن بیش از پیش آنها از طرفی پیشرفت و گسترش سریع و شگرف تکنولوژی ارتباطی و جهانی شدن که خود باعث تسهیل دسترسی و استفاده از تولیدات فکری و نیز تجارت آسان و بین المللی شده است، از طرف دیگر به مالکیت فکری جایگاه رفیعی در عرصه تجارت بین الملل بخشیده است. از این روی، حمایت موثر از چنین عنصر مهمی در تجارت بین الملل قطعاً مستلزم وجود نهادهای متولی هماهنگ و قوانین و مقررات حمایتی متناسب، شفاف، جامع همگون و کارآمد می باشد. از این منظر سازمان تجارت جهانی (WTO) و سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) به عنوان دو نهاد متولی حمایت از حقوق مالکیت فکری در سطح بین المللی، رابطه آن دو و قوانین و مقررات مندرج در کنوانسیون ها و توافقنامه های مربوطه حائز اهمیت زیادی هستند.

موافقت نامه تریپس به همراه کنفرانس استکهلم ۱۹۶۸ که متضمن تعدیل هایی در کنوانسیون های پاریس و برن بود و منتهی به تشکیل سازمان جهانی مالکیت فکری شد بی شک مقاطع تکامل حقوق مالکیت فکری در سده بیستم به شمار می آید. در واقع، گستره موافقت نامه تریپس از هر توافق نامه بین المللی پیش از خود گسترده تر است؛ چرا که نه تنها زمینیهایی که پیش از آن تنها به نحو جزئی به وسیله توافق نامه های بین المللی مورد حمایت قرار گرفته بود را مورد توجه کامل قرار داد بلکه جان تازه ای به معاهداتی بخشید که کارایی خود را از دست داده بودند. علاوه بر این، برای نخستین بار حقوقی را مورد حمایت قرار داد که از هیچ حمایت چند جانبه ای برخوردار نبودند از این گذشته و شاید بتوان گفت مهمتر از همه این که موافقت نامه تریپس قواعد مفصلی را به یکی از دشوارترین و برای صاحبان حق خطیرترین جنبه های حقوق مالکیت فکری (یعنی اجرای این حقوق اختصاص داد. (جرویس ۱۳۹۵، ص ۳)

موافقت نامه جنبه های تجاری حقوق مالکیت فکری (تریپس) یک دگرگونی شگرف را در ساختارهای قبلی پی ریزی نمود در حقیقت تریپس پاسخی جامع به فقدان ضمانت اجرا در حقوق مالکیت فکری به شمار می آید مشکلات دست به گریبان کشورها قانونگذاران تریپس را بر آن داشت که درباره اقدامی مقتضی و مناسب تدابیر و اصول کلی را که بر تمام موارد مالکیت های فکری اعمال می گردد، احصا نمایند. از بدو مذاکرات مربوط به موافقت نامه تریپس سازمان تجارت جهانی رابطه آن با واپس مورد توجه و مطمح نظر بوده است. برخی از

کشورها و حقوقدانان با ایجاد آن و وجود دو متولی برای مالکیت فکری مخالف بودند و اصرار بر انتخاب یکی از آن دو داشتند برخی کشورهای توسعه یافته با استدلال ناتوانی وایپو بر ضرورت ایجاد تریپس تاکید داشتند در مقابل کشورهای در حال توسعه نگاه مثبتی نسبت به وایپو داشتند و آن را کارآمد و وافی می دانستند با این حال غالب مذاکره کنندگان نقش تکمیلی و متمیمی برای تریپس قائل بودند و بر ایجاد آن در کنار وایپو و نه جایگزین آن تاکید داشتند .

بررسی رابطه ی بین سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری از نظر سازمانی و مقرراتی و تدقیق در ساختار و مقررات این دو نهاد و چگونگی ارتباط این دو در فراهم آوردن مکانیسم حمایت حقوقی شفاف، کارآمد اثر بخش منعطف و سازگار با محیط پرشتاب تجارت بین الملل می تواند ضمن نشان دادن هماهنگی سازمانی و همراستایی مقرراتی این دو نهاد به درک بهتری از نظام حقوقی مالکیت فکری در تجارت بین المللی، کارآمدی و اثر بخشی این نظام حقوقی و مشکلات و موانع فراراه آن منجر شود و بالتبع در شناخت راهکارهای اصلاح و بهبود مکانیسم حمایت از حقوق مالکیت فکری در قلمرو تجارت بین المللی موثر باشد به همین منظور مطالعه حاضر در پی یافتن پاسخ به سئوالات ذیل است.

1-1- سازمان جهانی مالکیت فکری

1-1-1- فرآیند شکل گیری

شاید بتوان گفت که مهم ترین مسئله موجود برای تسهیل استفاده از اموال، فکری، موضوع حفاظت از آنها در مقابل اعمال متقلبانه و حمایت مادی و معنوی از پدیدآورندگان این آثار باشد خصوصاً در عصر ارتباطات و اینترنت به جهت آسان شدن دسترسی به تولیدات فکری امکان تعدی به حقوق صاحبان مالکیت فکری به اندازه ای فراهم شده که برخی نویسندگان اعتقاد دارند که فراگیر شدن اینترنت و دیجیتالی شدن اطلاعات بدین معنی است که به زودی مرگ کپی رایت و سایر قوانین مالکیت فکری فرا می رسد. (سپینلو و تاوانی ، ۲۰۰۵، ص 2)

در چنین عصری، طراحی نظام جامع حقوق مالکیت فکری بین المللی که از طرفی با حمایت از خلاقیت ها و آفرینشهای فکری انگیزه لازم را در پدیدآورندگان چنین آفرینه هایی فراهم نماید و از طرفی، امکان استفاده جامعه جهانی از محصولات، اختراعات و ابداعات را فراهم آورد ضرورتی انکار ناپذیری است که نیازمند هماهنگی و همکاری بیش از پیش سازمانهای بین المللی متکفل حقوق مالکیت فکری می باشد، تا با ایجاد بستر حقوقی لازم تسهیل گر تجارت بین المللی در این عرصه شود.

به مدت بیش از صد سال توسعه حقوق مالکیت فکری بین المللی اساساً در چهارچوب وایپو اتفاق افتاده است وایپو نتیجه فرآیند تکوینی است که با انعقاد دو معاهده اصلی حمایت از مالکیت فکری در اواخر قرن نوزده -

کنوانسیون پاریس ۱۸۸۳ در حمایت از مالکیت صنعتی و کنوانسیون برن ۱۸۸۶ در حمایت از مالکیت ادبی و هنری با ساختار اداری ساده ای تاسیس یافت. پیدایش سازمان جهانی مالکیت فکری به دنبال رویداد خاصی بود. در سال ۱۸۷۳ نمایشگاهی تحت عنوان نمایشگاه بین المللی مبتکرین دروین برگزار شد. اما اغلب مدعوین، این نمایشگاه را به دلیل سرقت ایده ها و عدم احترام به اموال فکری تحریم کردند. این رویداد تلاش صاحب نظران و حقوق دانان را برای حمایت از مالکیت فکری به دنبال داشت که منجر به تصویب کنوانسیون پاریس در سال ۱۸۸۳ در زمینه ی حمایت از مالکیت صنعتی شد .

به دنبال کنوانسیون پاریس در سال ۱۸۸۶ کنوانسیون برن به تصویب رسید. این کنوانسیون برای حمایت از مالکیت ادبی و هنری بود هدف کنوانسیون برن این بود که به خالق آثار هنری و ادبی توان و حق کنترل آثار و دریافت حقوق مادی و معنوی ناشی از اثر خود را در سطح بین المللی بدهد در سال ۱۸۹۱ معاهده ی مادرید در زمینه ی ثبت علائم به تصویب رسید.

کنوانسیون پاریس و برن به دنبال تأسیس دبیرخانه های بین المللی بودند. در ابتدا برای انجام امور اجرایی ۲ کنوانسیون دو دبیرخانه یکی برای مالکیت صنعتی و دیگری برای مالکیت هنری و ادبی در نظر گرفته شد. در سال ۱۸۹۳ این ۲ دبیرخانه با هم ادغام شدند و دفتر متحد بین المللی حمایت از مالکیت فکری یا BIRPI پدید آمد.

در چهاردهم جولای سال ۱۹۶۷ میلادی کنوانسیون تاسیس سازمان جهانی مالکیت فکری در استکهلم در یک مقدمه و ۲۱ ماده به تصویب رسید و کنوانسیونهای دیگر در زمینه ی مالکیت فکری از جمله کنوانسیون های پاریس و برن و ساختار بیرپی کاملاً مورد تجدید نظر قرار گرفت مطابق ماده ۱۵ کنوانسیون، در ۲۶ آوریل سال ۱۹۷۰ لازم الاجرا گردید و وارد مرحله ی عمل گردید.

از جمله اصلاحاتی که در مرحله ی تبدیل ساختار بیرپی به وایپو به عمل آمد لغو نظارت دولت فدرال سوییس بر این سازمان بود تا بتواند مانند سایر سازمانهای بین المللی فعالیت کرده و به عنوان یکی از سازمانهای تخصصی سازمان ملل درآید و نهایتاً در سال ۱۹۷۴ میلادی به عنوان یکی از سازمان های تخصصی سازمان ملل متحد پذیرفته شد. (ارفع نیا و علی نیا، ۹۴، ص ۱۴-۱۳)

2-1-1- ساختار سازمانی

کنوانسیون موسس وایپو چهار نهاد مجزا را پایه گذاری کرده است:

الف- مجمع عمومی مجمع عمومی رکن اصلی سازمان است مجمع عمومی بر اساس پیشنهاد کمیته هماهنگی دبیر کل سازمان را انتخاب می کند. مجمع همچنین گزارشهای دبیر کل و گزارشها و فعالیتهای کمیته هماهنگی را تحت نظر دارد یکی دیگر از وظایف آن تنظیم قواعد مالی و بودجه ای سازمان است که در میان

این قواعد، بودجه دوسالانه مشترک میان اتحادیه ها نیز تعیین میگردد. مجمع عمومی اقدامات اتخاذ شده توسط دبیر کل سازمان به منظور اجرای هرچه بهتر معاهدات تحت نظارت سازمان را تنظیم و تأیید می کند. این رکن هم چنین زبان مورد استفاده در دبیرخانه سازمان را نیز مشخص می کند.

ب- کنفرانس متشکل از تمام کشورهای عضو وایپو است، خواه این کشورها عضو یکی از اتحادیه ها باشند یا نباشند. عرصه ی تبادل نظرات میان دولتهای عضو وایپو برنامه ریزی دو سالانه همکاری در زمینه ی توسعه با کشورهای در حال توسعه و پذیرش اصلاحیه و الحاقیه به کنوانسیون موسس وایپو از جمله کارکردهای کنفرانس میباشد. از آنجائی که عملاً کنفرانس و مجمع عمومی همزمان برگزار می شود و برخلاف تصور اولیه، در عمل تقسیم کار واقعی بین کنفرانس و مجمع عمومی انجام نمی گیرد؛ در اول اکتبر ۲۰۰۳ در اصلاحیه ی کنوانسیون موسس کنفرانس از ساختار وایپو حذف شد.

ج- کمیته ی هماهنگی: هم یک نهاد مشورتی در مسایل مربوط به منافع عام است و هم یک ارگان اجرایی برای مجمع عمومی و کنفرانس می باشد. ارائه مشورت به تشکیلات اتحادیه ها، مجمع عمومی، کنفرانس و دبیر کل در مورد تمامی مسایل اداری و مالی و تنظیم پیش نویس دستور کار مجمع عمومی و کنفرانس و پیش نویس برنامه و بودجه از وظایف کمیته ی هماهنگی است.

د- دفتر بین المللی وایپو یا دبیرخانه دفتر بین المللی سازمان توسط دبیر کل اداره می گردد. کارمندان عادی دبیرخانه توسط دبیر کل انتخاب میشوند البته مناصب بالای اداری همانند سازمان ملل بر اساس تقسیم جغرافیایی خاص انتخاب میگردند دفتر بین المللی وظایف اداری و فنی از جمله تهیه ی مدارک برای نشست های ارکان مختلف سازمان اجرای طرحهای مربوط به همکاری ارائه ی کمک های فنی به کشورهای در حال توسعه برای اصلاح نظامهای مالکیت صنعتی ثبت اختراعات و تهیه ی قوانین را بر عهده دارد. (وایپو، ۲۰۰۴: ۷-۱۰)

3-1-1- اهداف و وظایف

ماده ۳ کنوانسیون موسس وایپو (استکهلم) اهداف سازمان بدین گونه بر می شمارد:

۱- ارتقاء حمایت از مالکیت فکری در جهان از طریق همکاریهای متقابل دولتها و وایپو با سایر سازمان های بین المللی

۲. ایجاد هماهنگی و حصول اطمینان از همکاریهای اجرایی اتحادیه های پاریس و برن

ماده چهار کنوانسیون استکهلم برای تحقق اهداف مذکور، وظایف وایپو را این گونه تعریف کرده است :

۱- توسعه ابزارها و اقدامات طراحی شده برای تسهیل حمایت اثر بخش از مالکیت فکری در دنیا و کمک به همگون سازی قوانین ملی در این زمینه

۲ انجام وظایف اجرایی اتحادیه های برن پاریس و اتحادیه های وابسته.

3- همکاری در ایجاد و تشویق و حمایت از اجرای توافقنامه های بین المللی در حمایت از مالکیت فکری

4- مشارکت در اجرای سایر موافقت نامه های مرتبط با حمایت از مالکیت فکری

۵- ارائه ی کمکهای حقوقی و فنی در مورد مالکیت فکری به کشورهای متقاضی مساعدت

۶- ارائه خدمات و فعالیتهای مقتضی در جهت تسهیل حمایت از مالکیت فکری و تدارک امکان ثبت بین المللی آن ها

۷- اطلاعات مربوط به حمایت از مالکیت فکری را جمع آوری و اشاعه مینماید، مطالعاتی در مورد مالکیت فکری انجام دهد و نتایج این مطالعات را منتشر نماید. (www.wipo.int/treaties)

1-2-1- سازمان تجارت جهانی

1-2-1- فرآیند شکل گیری

جنگ جهانی اول مشکلات اقتصادی فراوانی را برای کشورهای درگیر جنگ همانند کشورهای اروپایی برجای گذاشت. بسیاری از صنایع کشورها در آستانه فروپاشی بود. در این میان کشور آلمان که طرف مغلوب جنگ بوده فشار اقتصادی زیادی را متحمل شد چرا که بعنوان مقصر اصلی جنگ مجبور شد خسارات طرف های دیگر همانند فرانسه را پرداخت کند از هم گسیختگی نظام اقتصادی ملی کشورها منجر به بحران اقتصادی ۱۹۲۹ معروف به رکود بزرگ شد.

عمده ترین پیامد رکود بزرگ اتخاذ سیاست های حمایت گرایی از سوی کشورها بویژه کشورهای اروپایی بود. در قالب سیاستهای حمایت گرایی کشورها بر روی کالاهای وارداتی تعرفه های بالایی می افزایند و از صنایع داخلی خود حمایت میکنند. این حمایت ها موجب میشود مبادلات تجاری میان کشورها کاهش یافته و در واقع زمینه برای جنگ های تجاری آغاز می شود.

در دهه ۱۹۳۰ میلادی بحرانهای اقتصادی - مالی سراسر اروپا را فرا گرفت و اثراتی هم بر اقتصاد ایالات متحده آمریکا گذاشت. عمق این بحران ها تا بدان حد بود که در دهه های بعدی، برخی از تحلیلگران و محققین زمینه جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۳۹ را در نظام اقتصادی مالی سالهای ۱۹۳۰ جستجو کنند. با آغاز جنگ جهانی دوم، در سال ۱۹۳۹ نظام اقتصادی بین المللی دچار فروپاشی کامل شد و زمان، آینده ای تیره و تار را برای آن رقم زد در اثنای جنگ بویژه پس از شکستهای تدریجی دول محور (آلمان - ایتالیا - ژاپن) در برخی از جبهه ها، برخی کشورها به فکر بازسازی نظام مالی و اقتصادی جهان پس از جنگ افتادند. در سال ۱۹۴۴ میلادی، کنفرانسی بین المللی در شهر برتن وودز واقع در ایالت نیوهامپشر ایالات متحده آمریکا، تشکیل شد

تا درباره پیشنهاد‌های مختلف مربوط به مشکلات پرداخت‌های بین‌المللی پس از جنگ جهانی دوم که از سوی دولت‌های ایالت متحده آمریکا، کانادا و انگلیس عنوان شده بود، مذاکره کنند. این رویداد به منظور ساماندهی به اوضاع مالی و پولی بعد از جنگ جهانی دوم با حضور متفقین شکل گرفت. کنفرانس برتن وودز به مدت سه هفته از ۱ تا ۲۲ ژوئیه به طول انجامید در انتها موافقت نامه‌هایی توسط ۴۴ کشور حاضر امضا شد کنفرانس برتن وودز بسیاری از ابزارهای تجارت بین‌الملل نوین را بنا نهاد، از جمله صندوق بین‌المللی پول توافق نامه عمومی تعرفه و تجارت (GATT) که بعداً به سازمان تجارت جهانی تبدیل شد و بانک بین‌المللی بازاری و توسعه تاسیس این نهاد‌های بین‌المللی در سال‌های بعد منجر به شکل‌گیری بانک جهانی شد.

رکود بزرگ بر همگان روشن ساخت که اقتصاد جهانی به طرز پیچیده‌ای در هم تنیده است و آنچه یک کشور را تحت تاثیر قرار دهد میتواند به سرعت کل جهان را متاثر سازد در نتیجه کشورهای حاضر در کنفرانس برتن وودز به منظور دفع هر گونه خطر احتمالی فاجعه اقتصادی جهانی، بر اعمال مقررات سخت‌گیرانه توافق حاصل کردند. همچنین بر سر افزایش مسوولیت‌پذیری در اقتصاد جهانی و کاهش موانع تجاری و تسهیل جریان آزاد سرمایه بین کشورها موافقت نامه‌هایی امضا شد.

دو نهاد مهم در کنفرانس برتن و و در پیشنهاد شدند ولی در نهایت تاسیس آن دو مورد توافق قرار نگرفت. یکی سازمان تجارت بین‌المللی (ITO) به منظور استقرار قوانینی برای میانجی‌گری در فرآیند تجارت بین‌الملل بود. هر چند ITO در کنفرانس برتن وودز تشکیل نشد، موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت (GATT) در واقع متعلق به بخشی از منشور سازمان تجارت بین‌المللی بود که در کنفرانس تجارت و اشتغال سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۸ در هاوانا (پایتخت کوبا) بر تشکیل آن توافق شد قابل ذکر است که سازمان تجارت بین‌المللی به دلیل مخالفت کنگره آمریکا شکل نگرفت ولی با این حال گات به عنوان تنها ابراز چند جانبه هدایت‌کننده تجارت بین‌المللی از سال ۱۹۴۸ تا زمان تاسیس سازمان تجارت جهانی یعنی ۱۹۹۵ باقی ماند و در طی نزدیک به نیم قرن نقش فعال و فزاینده‌ای داشت. تلاش‌های زیادی به عمل آمد تا تعرفه‌های موجود که مبادلات تجاری کشورها وجود داشت تقلیل یابد. باید چنین تلاش‌هایی در قالب چندین دور مذاکرات تجاری چند جانبه صورت می‌پذیرفت که بطور کلی هشت دور مذاکرات در تاریخ گات انجام شد که در واقع هر کدام گام‌هایی اساسی در جهت آزادسازی تجارت بین‌المللی تلقی می‌شود. به سخن دیگر، مهمترین هدف مذاکرات گات در طی دوره یاد شده برداشتن موانع و محدودیت‌هایی بود که بر سر راه مبادله آزاد کالا قرار داشت.

اولین دوره مذاکرات تجاری طرف‌های موافقت نامه تعرفه و تجارت در سال ۱۹۴۷ در شهر ژنو انجام شد و طی آن کشورها توافق نمودند تا از تعرفه‌های موجود بر برخی کالاها بکاهند سایر ادوار مذاکرات تجاری به ترتیب ذیل می‌باشند.

دور انسی در سال ۱۹۴۹ دور تور کوای در سال ۱۹۵۱ دور ژنو از سال ۱۹۵۶، دور دیلن سال ۱۹۶۰ تا ۱۹۶۲، دور کندی سال ۱۹۶۴ تا ۱۹۶۷ دور توکیو سال ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۹ و دور اروگوئه سال ۱۹۸۶ تا ۱۹۹۴. (پناهنده، ۱۳۹۰، ص ۳۵-۳۴)

ادوار مذاکرات تجاری گات در سالهای نخستین بر کاهش بیشتر تعرفه ها تمرکز داشت. یعنی تا دور پنجم مذاکرات تنها مسأله تعرفه کالاها مورد بحث و توافق قرار میگرفت اما از دور کندی در اواسط دهه ۱۹۶۰، علاوه بر تعرفه موضوع جدید دیگر در دستور کار مذاکرات قرار گرفت و آن مسأله آنتی دامپینگ بود که به شکل گیری موفقیت نامه ای تحت عنوان موافقت نامه آنتی دامپینگ منجر شد. مهمترین دور مذاکرات تجاری گات دور اروگوئه بود این دور از مذاکرات از ۱۹۸۶ آغاز و تا سال ۱۹۹۴ ادامه یافت. مذاکرات دور اروگوئه از آن رو با اهمیت تلقی می شود که طیف وسیعی از موضوعات را در بر می گرفت و در طول همین مذاکرات بود که پایه های سازمان جهانی تجارت ریخته شد. پیشرفتهای تکنولوژیک و اختراعات و افزایش حجم مبادلات تجاری و مسایل و موضوعات و البته مشکلاتی را برای کشورها بویژه آن دسته از کشورها که حضوری فعال و چشمگیر داشتند مطرح ساخت. گات که تنها موضوع کالا را در بر می گرفت راه حلی برای موضوعات نوین عرصه مبادلات اقتصادی میان کشورها ارائه نمی کرد همین امر سبب شد تا برخی از ناظران مرگ گات را اعلام کنند و آن را شکست خورده بیندارند اما در آغاز دور جدید مذاکره دوره (اروگوئه طی بیانیه ای اعلام شد که دستور کار مذاکرات موارد ذیل را در بر می گیرد: تعرفه ها، موانع غیر تعرفه ای، منسوجات و پوشاک، محصولات کشاورزی، آنتی دامپینگ مسأله مالکیت فکری، خدمات و سایر. کشورهای حاضر در این دور مذاکرات مفصلی را که گاه تا آستانه شکست پیش می رفت، انجام دادند و در نهایت در آوریل ۱۹۹۴ در مراکش اسناد نهایی مذاکرات را امضاء نمودند. در مراکش در سال ۱۹۹۴ تأسیس یک سازمان جهانی تجارت پیش بینی شد که بر همین اساس سازمان تجارت جهانی از اول ژانویه ۱۹۹۵، جایگزین نهاد گات که به عنوان تنظیم کننده روابط تجاری کشورها بود گردید. توضیح آن که اکنون نهادی تحت عنوان گات وجود ندارد بلکه گات، ۱۹۹۴ در کنار موافقت نامه های دیگر از جمله تریپس، به عنوان یکی از موافقت نامه های ضمیمه سند تأسیس سازمان تجارت جهانی محسوب می شود که برای اعضا تمام این موافقت نامه ها لازم الاجراست.

2-2-1- ساختار سازمانی

1-2-2-1- کنفرانس وزیران

کنفرانس وزیران بالاترین رکن سازمان تجارت جهانی است که نمایندگان همه اعضا را دربر می گیرد. کنفرانس وزیران حداقل یک بار در هر دو سال تشکیل جلسه میدهد کنفرانس وزیران وظایف سازمان جهانی تجارت را انجام می دهد و اقدامات لازم بدین منظور را به عمل می آورد. کنفرانس وزیران از این اختیار برخوردار است

که در صورت درخواست یک عضو، تصمیماتی را در خصوص همه مسائل مطرح در هر یک از موافقت نامه های تجاری چندجانبه، منطبق با الزامات خاص تصمیم گیری در اساسنامه سازمان نو موافقت نامه تجاری چند جانبه مربوط، اتخاذ کند. بند دوم شورای عمومی شورای عمومی سازمان تجارت جهانی بالاترین سطح در تصمیم گیریهای سازمان تجارت جهانی بوده که درباره موضوعهای روزمره و کارکردهای این سازمان نظر میدهد مقرر این شورا در ژنو قرار دارد و معمولاً هر دو ماه یک بار تشکیل جلسه داده و در این جلسات که مابین جلسات کنفرانس وزیران برقرار می گردد، از جانب کنفرانس وزیران عمل کرده و مستقیماً به این کنفرانس گزارش میدهد محل این شورا در ژنو بوده و نمایندگان همه اعضا (معمولاً سفرا یا معادل آنها در آن شرکت می کنند.

۱-۲- رکن حل اختلاف شورای عمومی گاه به عنوان رکن حل اختلاف" تشکیل جلسه می دهد. یک مباحثه معمولاً هنگامی اتفاق می افتد که یک دولت عضو سازمان گمان می برد که عضو دیگری معاهده یا تعهدی برخلاف مصالح دولت اول به وجود آورده است. تنظیم کنندگان این معاهدات دولتهای عضو سازمان بوده و این معاهدات نتایج مذاکرات بین دولتهاست. لذا مسئولیت نهایی توافق در این معاهدات به عهده رکن حل اختلاف است.

۲-۲- رکن بررسی خط مشی تجاری شورای عمومی گاه نیز به عنوان رکن بررسی خط مشی تجاری تشکیل جلسه می دهد. این رکن ریاست، قوانین و رویه خاص خود را داشته و به تجدیدنظر در سیاست های تجاری اعضا برای آماده کردن آن در مکانیسم بازنگری در سیاست تجاری می پردازد تعهدات کشورهای عضو که موافقت نامه های موجود را پذیرفتند را تحت نظر قرار داده تا عدول و انحرافی از این موافقت نامه ها صورت نگیرد و در واقع به نحوی به مانند چشم سازمان برای جلوگیری از هرگونه نظم شکنی تجاری عمل می کند. البته قابل ذکر است که این رکن نمیتواند مبنایی برای ایجاد اجبار به یک کشور باشد. در ابتدای هر سال ریاست و دو معاونت این رکن از بین اعضا برای یک سال انتخاب می گردند. بند سوم شوراها سازمان تجارت جهانی برای اجرای وظایف خود مبادرت به تشکیل شوراهایی می کند که به طور کلی زیر نظر شورای عمومی فعالیت می کنند.

2-2-1- شورای تجارت کالا

شورای تجارت کالا سرپرستی بر موافقتنامههای چند جانبه دایر بر تجارت کالا را برعهده دارد. این موافقتنامه ها مشتمل بر موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت و توافقات مربوطه و ۱۲ موافقتنامه دیگر است. این شورا شامل ۱۰ کمیته بوده که هر کدام در زمینه خاصی فعالیت میکنند مانند، کشاورزی دستیابی به بازار، یارانه ها اقدامات ضدفروش زیر قیمت تمام شده و غیره).

۲ - شورای تجارت خدمات شورای تجارت خدمات نظارت بر عملکرد موافقت نامه عمومی راجع به تجارت خدمات (GATS) را برعهده دارد شرکت در این شورا برای تمام اعضای سازمان تجارت جهانی آزاد بوده و اجازه ایجاد ارکان متمم را دارد کمیته خدمات مالی کمیته تعهدات مشخص و گروه‌های کاری آیین نامه های داخلی و قواعد موافقتنامه عمومی تجارت خدمات جزو ارکان متمم حاضر در این شورا است. - شورای جنبه های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت فکری این شورا نظارت بر عملکرد موافقتنامه جنبه های مرتبط با تجارت حقوق مالکیت فکری (TRIPS) را برعهده دارد. در صورت لزوم می توان ارکان فرعی تأسیس کند با تصویب تریپس و ورود سازمان تجارت جهانی به عرصه ی حقوق مالکیت فکری این حوزه وارد دوره ی جدیدی شد و ارتباط تجارت بین الملل و حقوق مالکیت فکری بیش از گذشته اهمیت یافت این اهمیت در ساختار سازمان تجارت جهانی هم تظاهر یافت و شورای تریپس نمود عینی این امر می باشد.

3-2-2-1- دیرخانه

دیرخانه سازمان توسط مدیر کل آن اداره می شود کنفرانس وزیران مدیر کل را منصوب و مقررات تعیین کننده اختیارات، وظایف شرایط خدمت و مدت تصدی مدیر کل را تصویب می کند و مدیر کل، اعضای تشکیلات دیرخانه را منصوب و وظایف و شرایط خدمت آنها را طبق مقررات مصوب کنفرانس وزیران تعیین می کند.

مسئولیت‌های مدیر کل و کارکنان دیرخانه دارای خصوصیتی منحصراً بین المللی است و مدیر کل و کارمندان دیرخانه در انجام وظایف خود از هیچ دولت یا مقامی دیگر در خارج از سازمان جهانی تجارت، دستوراتی را دریافت یا قبول نمی کند. آنها باید از هر عملی که ممکن است بر موقعیتشان به عنوان مقام بین المللی اثر سوء گذارد خودداری ورزند اعضای سازمان جهانی تجارت خصوصیت بین المللی مسئولیت های مدیر کل و کارمندان دیرخانه را باید محترم شمارند و در صدد اعمال نفوذ بر آنها در انجام وظایفشان برنمایند. گفتار سوم اصول سازمان تجارت جهانی بند: اول عدم تبعیض یا تجارت بدون تبعیض به این معنی که کشورها نباید در مناسبات تجاری خود تبعیض قائل شوند این اصل شاید مهمترین اصل سازمان باشد و شامل دو بعد است.

۱- اصل دولت کامله الوداد بر اساس موافقت نامه های سازمان تجارت جهانی کشورها نمی توانند در وضعیت عادی بین طرفهای تجاری خود تبعیض قائل شوند چنانچه کشوری امتیاز یا تسهیلات خاصی (مثلاً کاهش نرخ (گمرکات را برای کشوری در نظر میگیرد همان امتیاز را بایستی به سایر اعضاء اعطاء نماید. این اصل در ماده ۱ موافقت نامه تعرفه و تجارت کالاگات در ماده ۲ موافقت نامه خدمات (گاتز) و ماده ۴ موافقت نامه تریپس آمده است. البته این اصل بدون استثنا نیست مثلاً کشورهای عضو می توانند نسبت به محصولات که به صورت غیر منصفانه (از طریق دامپینگ به بازار آنها وارد می شود، رفتار متفاوتی داشته باشند.

2- اصل رفتار ملی مطابق این، اصل باید رفتاری که در قبال یک تولید یا محصول داخلی از سوی دولتی اتخاذ میشود همانگونه باید یک تولید و محصول خارجی که وارد بازار داخلی می شود، برخوردار شود. این اصل نیز

به عنوان یکی از اصول مندرج در ماده ۳ گات، ماده ۱۷ گاتز و ماده ۳ موافقت نامه تریپس درج شده است. (<https://www.wto.org>)

بند دوم: اصل تجارت آزاد، به طور تدریجی و از طریق مذاکرات کاهش موانع تجاری یکی از ابزارهای تشویق تجاری است. نهاد گات و پس از آن سازمان تجارت جهانی در پی رفع موانع تجاری و توسعه مبادلات و مناسبات تجاری بوده است. بنابراین اصل بر کاهش تعرفه ها و حذف سایر موانع همچون سهمیه بندی بر روی کالاهای وارداتی و موانع کمی است البته مطابق مقررات سازمان تجارت جهانی این آزاد سازی و رفع موانع یک باره صورت نخواهد پذیرفت بلکه روندی تدریجی و رو به رشد خواهد داشت. مثلاً کشورهای در حال توسعه طی مدت زمان بیشتری به آزاد سازی خواهند پرداخت. از زمان تشکیل گات ۸ دور مذاکره انجام گرفته و دور نهم در جریان است محور مذاکرات در همه ی این ادوار کاهش تعرفه ها بود، به طوری که در نتیجه ی این مذاکرات کشورهای صنعتی تا دهه ی نود توانستند تعرفه ها را زیر ۴ درصد کاهش دهند.

بند سوم: پیش بینی پذیری از طریق شفافیت و تعهد بعضی مواقع تعهد به عدم افزایش موانع تجاری به اندازه ی کاهش موانع مفید و مهم است، چون این تعهد چشم انداز واضح تری را از فرصتهای آینده برای صاحبان کسب و کار فراهم می کند. ثبات و پیش بینی پذیری به سرمایه گذاری، ایجاد شغل و منتفع شدن مصرف کننده از مزایای رقابت یعنی حق انتخاب و قیمت های پایین تر منجر میشود نظام تجاری چند جانبه در واقع تلاشی است از طرف دولت ها برای با ثبات و پیش بینی پذیر کردن محیط کسب و کار بند چهارم: تشویق رقابت منصفانه سازمان تجارت جهانی اغلب به عنوان نهاد تجارت آزاد شناخته میشود اما این امر به طور کامل دقیق نیست چرا که این نظام تجاری تعرفه ها و تحت شرایط محدود سایر سیاستهای حمایتی را مجاز می شمرد. اصول و قواعدی همچون عدم تبعیض دولت کامله الوداد و رفتار ملی برای اطمینان از تضمین شرایط تجارت منصفانه طراحی شده اند، همین طور سیاستهای سازمان تجارت جهانی در مورد دامپینگ و سوبسید. بسیاری از موافقت نامه های سازمان تجارت جهانی مثل کشاورزی خدمات و مالکیت فکری از رقابت منصفانه حمایت می کنند.

4-2-1- تشویق توسعه و اصلاحات اقتصادی

سازمان تجارت جهانی در توسعه نقش دارد از طرف دیگر کشورهای در حال توسعه برای اجرای موافقت نامه های سازمان تجارت جهانی از انعطاف برخوردارند. خود موافقت نامه ها هم وارث مقررات گات هستند که برای کشورهای در حال توسعه امتیازهای تجاری و کمکهای ویژه را مجاز می شمرد. بیش از سه چهارم کشورهای عضو کشورهای در حال توسعه و کشورهای در حال گذار به اقتصاد بازار هستند. بیش از ۶۰ کشور در حال توسعه طی هفت و نیم سال از دور اروگوئه برنامههای آزادسازی اقتصادی را اجرا کردند. این کشورها در طول

مذاکرات دور اروگوئه بسیار فعال تر از ادوار قبلی بودند و در دور جاری یعنی دور دوحه فعال تر هم هستند (سازمان تجارت جهانی، ۲۰۱۵، ص ۱۳-۱۰)

3-1- رابطه نهادی سازمان تجارت جهانی و واپو

1-3-1- چهارچوب کلی همکاری

مبحث حقوق مالکیت فکری به عنوان ابزاری اساسی در سیاست اقتصادی، بازار در دو دهه گذشته از نظر اهمیت، دامنه‌ی اهداف، شمول و مدت حمایت گسترش یافته است. بخشی از این بسط و گسترش به خاطر توسعه تکنولوژیک جدید بوده و ارج گذاری بیشتر بازتاب فزاینده از ارزش دارایی‌های فکری در بنگاه‌های کسب و کار موفق است که به نوبه‌ی خود در نگرش سیاست‌مداران و سیاست‌گذاران نسبت به اهمیت نظام مالکیت فکری در اقتصادهای ملی و بین‌المللی انعکاس یافته است. (لوپن، ۲۰۱۱) این گسترش با سازمان تجارت جهانی رابطه متقابل دارد؛ چرا که از طرفی اهمیت اقتصادی و تجاری مالکیت فکری باعث ورود سازمان تجارت جهانی به عرصه‌ی حقوق مالکیت فکری بین‌المللی شد و از طرفی دیگر به وجود آمدن سازمان تجارت جهانی منجر به تغییرات عمده‌ای در راستای بین‌المللی‌کردن مالکیت فکری شد پیش از آن ارتباط بین تجارت و مالکیت فکری در موافقت‌نامه‌های بین‌المللی مطمح نظر بود و قبل از به واقعیت پیوستن تریپس ابتدا قانون تجارت ایالات متحده ارتباط بین تجارت و مالکیت فکری را مطرح کرد. (جرویس، ۲۰۰۸، ص ۱۵۴) ولی ورود سازمان تجارت جهانی به حل اختلافات از طریق تریپس و مذاکرات جاری در مورد حقوق مالکیت فکری وجهه بین‌المللی مالکیت فکری را دگرگون کرده است. (فرانکل، ۲۰۱۰)

البته با وجود تاثیر شگرفی که ورود سازمان تجارت جهانی از طریق موافقت‌نامه تریپس بر حقوق مالکیت فکری بین‌المللی گذاشت، این ورود صرفاً با موافقت و اسقبال همراه نبود. برخی از منتقدان نسبت به احتمال دوباره کاری و همپوشانی بین فعالیت‌های شورای تریپس و واپو هشدار دادند (مورت، ۱۹۹۷، ص ۱۸۲)، و در مورد نقش و کارکرد دو سازمان موازی متولی حقوق بین‌المللی مالکیت فکری یعنی واپو و سازمان تجارت جهانی، چرایی انتقال نقش هنجار سازی حقوق مالکیت فکری بین‌المللی از واپو به نظام تجاری جهانی، میزان معقول بودن در گیر کردن سازمان تجارت جهانی که اساساً سازمانی تجاری است با حقوق مالکیت فکری سوالاتی مطرح شد. بعضی از نویسندگان با اطمینان پیش‌بینی می‌کردند که تریپس از سیستم سازمان تجارت جهانی حذف خواهد شد و البته برخی نیز باور داشتند که با ورود و وجود سازمان تجارت جهانی به این عرصه واپو از حیز انتفاع می‌افتد و احتمال حذف آن را می‌دادند با وجود این دغدغه‌ها و پیش‌بینی‌ها و ترجیحات متفاوت همزیستی و ایفای نقش این دو سازمان بعد از دو دهه از عمر تریپس، تا به امروز ادامه

داشته است. این امر از طرفی ناشی از نیاز عینی و عملی به این دو نهاد و از طرفی همراهی و همکاری این دو در حمایت و توسعه حقوق مالکیت فکری بین المللی است.

به زعم برخی از کشورهای در حال توسعه رژیم حقوقی سازمان تجارت جهانی از مکانیسم حمایتی کافی برخوردار نیست. مقررات تریپس در حمایت از انواع کالاهای دانشی سازمان یافته اند که اساساً در شمال تولید میشوند اما دانش سنتی فرهنگ عامه و موهبت‌های طبیعی که بخش اعظم سرمایه‌ی اطلاعاتی و دانشی جنوب را تشکیل میدهند مشمول حمایت قرار نمی‌دهد از همین روی بیانیه‌ی دوحه و اقدامات متعاقب آن متوجه برخی از دغدغه‌های کشورهای در حال توسعه (جنوب) بود. (دینوودی و دریفوس، ۲۰۰۹، ص 1-2)

اما باید دید قبل از تریپس خلاء نظام حقوق مالکیت فکری بین المللی چه بود و وایپو چه نقاط ضعفی داشت که ورود سازمان تجارت جهانی را ضرورت می‌بخشید و نیز سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری برای پاسخ به این مساله چگونه باهم دیگر همکاری داشته و دارند. علی‌رغم نقش ارزنده‌ی سازمان جهانی مالکیت فکری و نقاط قوت آن در حمایت و توسعه حقوق مالکیت فکری بین المللی از جمله تحول استانداردهای بین المللی اجرای حقوق مالکیت فکری، مقابله با سرقت فکری و تقلب انتقال روشها و راهکارهای مناسب به دولتهای عضو و تحت پوشش قرار دادن حوزه‌های مختلف حقوق فکری؛ در گسترش و اجرای عملی مقررات قانونی مالکیت فکری در کشورهای جهان و تطبیق قوانین مالکیت فکری با واقعتهای بین المللی ناموفق بود. (ارفع نیا و علی نیا، ۱۳۹۴، ص ۹۷-۸۷)

ماموریت وایپو بخشی از علت حرکت مباحث مربوط به مالکیت فکری از وایپو به سازمان تجارت جهانی است. از آنجائی وایپو فاقد مکانیسم اجرایی رسمی و سیستم حل و فصل اختلاف میان دولت‌هاست؛ برای انجام ماموریت خود ارتقاء حمایت از مالکیت فکری از طریق همکاری میان دولت‌ها صرفاً از طریق اقلان اخلاقی اعضای خود در مجمع عمومی وایپو بر آنها را برای انجام تعهداتشان وفق معاهده تحت فشار قرار می‌دهد فقدان مکانیسم اجرایی باعث شد تا برخی از کشورهای توسعه یافته بر طرح مباحث مالکیت فکری در سازمان تجارت جهانی تاکید کنند (سالمون، ۲۰۰۳، ص ۴۳۲)

همکاری سازمان جهانی مالکیت فکری و سازمان تجارت جهانی در پاسخ به نیاز عملی برای در دو زمینه بین المللی شکل گرفته است:

1 - شناسایی حقوق مالکیت فکری خارجی و - کاهش هزینه‌های پیگیری قانونی و ثبت و شناسایی حقوق مالکیت فکری از طریق جلوگیری از دوباره کاری و تکرار هزینه؛ که از نظر ویژگی‌های ساختاری متفاوت از هم هستند. بنابراین برای دو نهاد بین المللی مرتبط با حوزه حقوق مالکیت فکری، زمینه‌های نظری و عملی متفاوتی وجود دارد وایپو از نظر نهادی برای تسهیل همکاری بین المللی در ساحت شناسایی حقوق مالکیت فکری خارجی مناسب نیست این امر بیشتر متأثر از این واقعیت است که در مقایسه با گذشته امروزه به خاطر

تقویت و افزایش مطالبه برای حداقل استانداردهای ماهوی، کشورهای متنوع بیشتری درگیر فرآیند هستند. از نظر ساختاری و نهادی این امر دو مشکل عمده را در وایپو بازتاب می دهد:

۱- ناتوانی وایپو در ارائه امتیازات غیر مالکیت فکری در مذاکرات بر خلاف سازمان تجارت جهانی

۲- فقدان فرآیند حل و فصل موثر و کارآمد اختلافات (ستاک، ۲۰۰۸:۳۰۱-۳۰۰)

این در حالی است که سازمان تجارت جهانی با داشتن اتوریتته ی، لازم مجهز بودن به ابزارها و مکانیسم های تشویقی و اعمال فشار و ساختار سازمانی متناسب با آن برای شناسایی جهانی حقوق مالکیت فکری و اعمال و اجرای آن تناسب بیشتری دارد از همین روی نقش سازمان تجارت جهانی در اجرای حقوق مالکیت فکری و نیز در جلوگیری و حل و فصل اختلافات برجسته است. برخلاف معاهدات تحت نظر وایپو، مدیریت حقوق مالکیت فکری از طریق سازمان تجارت جهانی مکانیسم بسیار قوی تری برای حکومت های کشورها فراهم می آورد تا در مواقعی که قوانین کشور خاصی مانع احقاق حق اتباع دیگر کشورها می شود، بتوان به آن مکانیسم متوسل شد (می ۲۰۰۷:۴۹) اما به جهت فقدان ظرفیت منابع انسانی کافی، به اندازه ی سازمان جهانی مالکیت فکری توان و شایستگی در پیگیری قانونی و حمایت از مصادیق مالکیت فکری را ندارد. به همین جهت امور ذیل عمدتاً از طرف وایپو انجام می گیرد، تا سازمان تجارت جهانی:

۱- توسعه حقوق مالکیت فکری بین المللی و ایجاد هنجارهای جهانی از طریق معاهدات، قوانین نمونه، دستورالعمل ها و قطعنامه های غیر الزام آور

۲- ارائه خدمات حمایت جهانی از حقوق مالکیت فکری که حجم عمده درآمد و محل تامین اصلی بودجه آن از این طریق است. این خدمات در حقیقت سه نوع هستند یکی برای حمایت از حق اختراع PTC دیگری برای حمایت از علایم تجاری) نظام (مادرید و سومی برای حمایت از طرح ها صنعتی (نظام لاهه).

حل و فصل اختلافات راجع به نام دامنه وایپو

۴- برنامه ی کمک های فنی وایپو - دامنه فعالیت وایپو در کمک های فنی وسیع است اما عموماً در یکی از مقولات چهارگانه زیر می گنجد:

الف - توصیه های تقنینی و سیاست گذاری

ب- آموزش و توسعه منابع انسانی جهت مدیریت نظامهای مالکیت فکری از طریق برگزاری دوره، سمینار، کارگاه و غیره

ج- ارائه حمایت های اداری و فناوری اطلاعات به دولتهای ملی از جمله اتوماسیون و کامپیوتری کردن

د - حمایتهای نهادی جهت اجرای قوانین اصلاح شده ی مالکیت فکری (دیره بیر کیچ و مارچانت، 2010)

توزیع مدیریت بین المللی مالکیت فکری در دو نهاد مجزا- سازمان تجارت جهانی و وایپو- امری از پیش مقدر و الزامی نیست کما این که تصور نهادی منفرد که با داشتن ظرفیت درونی کافی بتواند مدیریت هماهنگی مالکیت فکری در هر زمینه یعنی تقلیل دوباره کاری در پیگیری حقوقی و تسهیل شناسایی متقابل مالکیت فکری را ایفا کند، تصویری کاملاً ممکن و معقولی است. برای مثال قابل تصور است که بیرپی " می توانست به عنوان دایره مالکیت فکری در سازمان تجارت جهانی ادغام شود (ستاک، ۲۰۰۸، ص ۳۰۲)؛ اما توجه به همکاری و هماهنگی دو سازمان مختصات این دو نهاد و نقاط قوت و ضعف آن ها، وجود نظام مالکیت فکری بین المللی دو مدیریتی را موجه می سازد.

گرچه برخی منتقدان ورود سازمان تجارت جهانی به حوزه مالکیت فکری را با وجود وایپو غیر ضروری می دانستند، اما بررسی ساختار و مقررات این دو سازمان نشان میدهد که نقش مکمل سازمان تجارت جهانی در تضمین حمایت از مالکیت فکری منجر به افزایش کارآمدی نظام بین المللی مالکیت فکری شده است و مزیت نسبی هر کدام از این دو سازمان نقش موثری در تقویت حقوق مالکیت فکری در تجارت بین المللی داشته است. بر خلاف سازمان تجارت جهانی که به خاطر داشتن مکانیسمهای عملی الزام آور، از نظر اجرای حقوق مالکیت فکری و حل و فصل اختلافات مربوطه مزیت دارد؛ نقش کلیدی وایپو ارائه ی کمک های فنی به کشورهای در حال توسعه به منظور ظرفیت سازی، است تا این کشورها بتوانند در رژیم به طور مطلوب و معناداری در رژیم مالکیت فکری بین المللی مشارکت نمایند. در این مورد در مقایسه با سازمان تجارت جهانی، وایپو به چند دلیل مرجح است

۱- از قبل چنین کمک های فنی به کشورهای در حال توسعه ارائه می داد.

۲- دارای ظرفیت و بدنه ی کارشناسی لازم است در حالی که سازمان تجارت جهانی فاقد کارشناس حقوق مالکیت فکری است.

۳- به جهت اخذ هزینه ی ثبت اختراع از توان مالی لازم برای ارائه ی کمک های فنی برخوردار است.

۴- با توجه موقعیت نسبتاً مستحکم کشورهای در حال توسعه در سازمان جهانی مالکیت فکری، به احتمال زیاد کمکهای جاری وایپو به این کشورها ادامه خواهد داشت. (ستاک، ۲۰۰۸، ص ۳۱۰-۳۰۹)

سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری با عقد موافقت نامه ی همکاری انجام برنامه ها و ابتکارهای مشترک و برگزاری دورهها آموزشی و کنفرانسهای مشترک همکاری نزدیکی در حمایت از مالکیت فکری و توسعه حقوق مالکیت فکری بین المللی دارند. از طرف دیگر، موافقت نامه تریپس با درج مفاد برخی از معاهدات تحت مدیریت وایپو از طریق ارجاع و نیز تحت پوشش قرار دادن بسیاری از حوزه های مالکیت فکری، عملاً نقش موثری در همگون سازی حقوق مالکیت فکری بین المللی داشته است.

2-3-1- موافقت نامه همکاری

سال ۱۹۹۵ سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری جهت برقراری ارتباط سازنده و حمایتی و به منظور ایجاد ترتیبات مناسب همکاری در ۲۲ دسامبر ۱۹۹۵ نسبت به انعقاد موافقت نامه ی همکاری اقدام کردند. این موافقت نامه در پنج ماده تنظیم شده است.

ماده ی اول موافقت نامه به تعریف اصطلاحات و اختصارات می پردازد ماده ی دوم راجع به قوانین و مقررات است که وفق آن به اعضای سازمان تجارت جهانی و تابعین (شهروندان آن ها اجازه ی دسترسی به قوانین و مقررات وایپو داده می شود. همچنین بند دوم این ماده به اعضای سازمان تجارت جهانی و تابعین (شهروندان آنها اجازه ی دسترسی به پایگاه های داده کامپیوتری وایپو را می دهد. مطابق بند سوم، دبیرخانه ی سامان تجارت جهانی و نیز شورای تریپس باید به مجموعه قوانین و مقررات وایپو و ترجمه های آن ها دسترسی رایگان داشته باشند بند چهارم دبیرخانه ی سازمان تجارت جهانی را ملزم به در اختیار دادن قوانین و مقرراتی میدان که دبیرخانه از اعضای خود دریافت می دارد. ماده ی سوم راجع به اجرای ماده ی شش مکرر کنوانسیون پاریس در راستای اهداف تریپس می باشد.

ماده ی چهارم راجع به کمکهای حقوقی و فنی است. ماده ی پنجم شروط نهایی شامل می شود از جمله این که موافقت نامه از اول ژانویه ی ۱۹۹۶ اجرایی است. مفاد موافقت نامه سه نوع همکاری بین سازمان تجارت جهانی و سازمان مالکیت فکری را تجویز می کند:

الف- دسترسی به مجموعه قوانین و مقررات

ب- اجرای ماده ی شش مکرر کنوانسیون پاریس در راستای اهداف تریپس ج- کمک های حقوقی و فنی ماموریت وایپو برای ارائه ی کمکهای حقوقی و فنی منبعث از تصمیمات متخذه در جلسات مجمع عمومی وایپو در سالهای ۱۹۹۴ و ۱۹۹۵ است که در موافقت نامه ی مذکور نیز درج شده است. موافقتنامه مقرر می دارد که دفتر بین المللی وایپو و دبیرخانه ی سازمان تجارت جهانی باید کمکهای خود را به کشورهای در حال توسعه افزایش دهند. بر اساس موافقت نامه باید کمکهایی که هر کدام از دبیرخانه ها به اعضای خود ارائه می دهند برای اعضای سازمان دیگر هم فراهم باشد. مجمع عمومی وایپو موافقت کرده است که دفتر بین المللی وایپو ترتیباتی فراهم کند تا بتواند پاسخگوی درخواست کمکهای مرتبط با تریپس کشورهای در حال توسعه باشد. (www.wipo.int)

4-1- بررسی مقابله ای مقررات تریپس و معاهدات تحت پوشش وایپو

مواد ۱ تا ۸ موافقتنامه تریپس کلیات را بیان می‌کنند در این مواد ماهیت و حوزه شمول تعهدات، اصول رفتار ملی و دولت کامله الوداد خاتمه حقوق اهداف و اصول حمایت از مالکیت فکری و رعایت مفاد کنوانسیون های قبلی (تحت مدیریت وایپو مورد بحث قرار می گیرد.

1-4-1- ماهیت و حوزه شمول تعهدات

ماده ۱ به ذکر معیارهای شناسایی اشخاص برخوردار از حمایت های پیش بینی شده در موافقتنامه تریپس (بر اساس تابعیت اشخاص پرداخته است. این معیارها شبیه معیارهای مذکور در کنوانسیون های پاریس، برن و رم می باشند (ر.ک. به بند ۳ ماده ۱ موافقتنامه تریپس مواد ۲ و ۳ کنوانسیون پاریس، مواد ۳ و ۴ کنوانسیون برن و مواد ۴، ۵ و ۶ کنوانسیون (رم) در بند ۲ این ماده مفهوم مالکیت فکری هم بدین شرح تعریف شده است کلیه مقوله های مالکیت فکری که موضوع بخشهای ۱ تا ۷ قسمت دوم [موافقت نامه تریپس] می باشند. بنابراین، سایر حوزه ها یا مصادیق مالکیت فکری مثل) مدل‌های کاربردی تحت پوشش موافقت نامه تریپس قرار نمی گیرند.

2-4-1- کنوانسیون های مالکیت فکری

با درج حقوق ماهوی معاهدات برن رم و پاریس به همراه معاهده راجع به مالکیت فکری مدارهای یکپارچه، موافقتنامه تریپس سطح حداقلی حمایت از مالکیت را حفظ کرد. (مورت، ۱۹۹۷، ص 183)

ماده ۲ موافقتنامه تریپس از اهمیت زیادی برخوردار است زیرا در پاراگراف اول آن آمده است که در خصوص قسمت های زیر از موافقت نامه تریپس اعضا باید مواد ۱ تا ۱۲ و ۱۹ کنوانسیون پاریس را رعایت کنند قسمت دوم به عنوان استانداردهای مربوط به قابلیت دسترسی حوزه شمول و کاربرد حقوق مالکیت فکری که شامل بخشهایی درباره حق نسخه برداری و حقوق جانبی علایم تجاری، علایم جغرافیایی، طرح های صنعتی، حق اختراع طرحهای ساخت مدارهای یکپارچه حمایت از اطلاعات افشا نشده و کنترل رویه های ضد رقابتی در مجوزهای قراردادی می شود؛ قسمت سوم با عنوان اجرای حقوق مالکیت فکری" و قسمت چهارم با عنوان کسب و حفظ حقوق مالکیت فکری و رویه‌های مربوطه بین طرف ها در پاراگراف دوم این ماده هم آمده است که به استثنای مفاد موافقت نامه تریپس درباره پیشگیری بروز اختلافات و حل و فصل اختلافات ترتیبات، انتقالی ترتیبات نهادی و مفاد، پایانی هیچ چیز در این موافقتنامه با تعهدات موجود اعضا در قبال یکدیگر بر اساس کنوانسیون پاریس کنوانسیون، برن کنوانسیون رم و معاهده مالکیت فکری درباره مدارهای یکپارچه تعارض نخواهد داشت.

3-4-1- رفتار ملی

ماده ۳ به رعایت قاعده رفتار ملی به نحوی مشابه با مفاد کنوانسیون پاریس (مواد ۲ و ۳ و کنوانسیون برن (مواد ۳ تا ۵ اشاره کرده است با این حال در رابطه با استفاده کنندگان حقوق جانبی آمده است که قاعده رفتار ملی فقط در مورد حقوق جانبی مذکور در خود موافقت نامه تریپس به کار می رود. (وایپو ۲۰۱۲، ص ۸)

4-4-1- رفتار مبتنی بر شرط دولت کامله الوداد

ماده ۴ موافقتنامه تریپس به اصلی اشاره کرده است که در کنوانسیون های پاریس و برن نیامده است. این اصل بدین قرار است در رابطه با حمایت از مالکیت فکری هر گونه امتیاز یا معافیتی که یک عضو به اتباع هر کشور دیگری اعطا کند فوراً و بدون هرگونه قید و شرط به اتباع. همه اعضای دیگر اعطا خواهد شد. این قاعده استثنائاتی دارد از جمله این استثنائات میتوان به حقوق جانبی پیش بینی نشده در خود موافقت نامه تریپس و همچنین طبق شرایط معینی به امتیازات ناشی از موافقتنامه های بین المللی مربوط به حمایت از مالکیت فکری که قبل از لازم الاجرا شدن موافقت نامه سازمان جهانی تجارت به اجرا گذاشته شده اند، اشاره کرد.

5-4-1- موافقت نامه های چند جانبه مربوط به کسب یا حفظ حمایت

ماده ۵ اشاره کرده است که قواعد مذکور درباره رفتار ملی و دولت کامله الوداد در مورد رویه های مقرر در موافقتنامه های چندجانبه تحت نظارت سازمان جهانی مالکیت فکری درباره کسب یا حفظ حقوق مالکیت فکری اعمال نخواهند شد. در حال حاضر (مه) ۱۹۹۶ به نظر میرسد که این موافقت نامه ها عبارتند از معاهده همکاری درباره حق اختراع (PCT)، موافقت نامه مادرید درباره ثبت بین المللی علائم و پروتکل آن، موافقت نامه لاهه درباره سپرده گذاری بین المللی طرح های صنعتی و حداقل مفاد ثبتی موافقتنامه لیسبون برای حمایت از علائم منبع و ثبت بین المللی. آنها بر اساس طبقه بندی سازمان جهانی مالکیت فکری (وایپو) باید معاهده بوداپست درباره شناسایی بین المللی سپرده گذاری میکروارگانیسم ها در رابطه با حق اختراع را هم به فهرست مذکور اضافه کرد.

6-4-1- خاتمه حقوق

ماده ۶ اشاره کرده است که در رابطه با حل اختلافات در چارچوب موافقت نامه تریپس، ضمن رعایت مفاد مربوط به قواعد رفتار ملی و دولت کامله الوداد هیچ چیز در این موافقتنامه برای پرداختن به مسأله خاتمه حقوق مالکیت فکری مورد استفاده قرار نخواهد گرفت. هیچ مفاد مشابهی در کنوانسیون های پاریس و برن وجود ندارد و این دو کنوانسیون در مورد خاتمه حقوق چه در رابطه با حل اختلافات و یا برای هر منظور دیگری ساکت هستند.

7-4-1- اهداف

ماده ۷ ناظر به این امر است که حمایت از حقوق مالکیت فکری به تحقق چه چیزی باید کمک کند. "حمایت از حقوق مالکیت فکری و اجرای این حقوق باید به توسعه ابداعات تکنولوژیک و گسترش فناوری و استفاده متقابل تولید کنندگان و به کارگیرندگان دانش فنی کمک کند. و به گونه ای صورت گیرد که به رفاه اقتصادی و اجتماعی و توازن میان حقوق و تعهدات منجر شود. هیچ مفاد مشابهی در کنوانسیون های پاریس و برن وجود ندارد.

8-4-1- اصول

ماده ۸ با عنوان " اصول " به اعضا این اختیار را میدهد که اقدامات لازم را برای مقاصد زیر اتخاذ کنند: حمایت از بهداشت و تغذیه عمومی، پیشبرد منافع عمومی در مواردی معین، و جلوگیری از سوء استفاده از حقوق مالکیت فکری و توسل به رویه هایی که به طور نامعقولی تجارت را محدود ساخته یا تأثیر سوئی بر انتقال بین المللی تکنولوژی می گذارند با این حال در هر یک از این موارد اقدامات مربوطه باید با مفاد موافقت نامه [تریپس] سازگار باشند .

اعضا در تنظیم یا اصلاح قوانین و مقررات ملی خود میتوانند اقدامات لازم را برای حفظ بهداشت و تغذیه و همین طور گسترش منافع عمومی در بخشهای حائز اهمیت حیاتی برای توسعه اجتماعی - اقتصادی و تکنولوژیک اتخاذ کنند، مشروط بر اینکه اقدامات مزبور با مقررات موافقت نامه حاضر انطباق داشته باشند .

۲. به منظور جلوگیری از سوی استفاده دارندگان حق مالکیت فکری از این حق و همین طور پرهیز از توسل به روشهایی که به گونه ای غیر معقول تجارت را محدود میسازند یا بر انتقال بین المللی فناوری اثر منفی دارند. ممکن است اتخاذ اقدامات مقتضی به شرط مطابقت با مقررات موافقت نامه حاضر ضرورت یابد."

در هیچ یک از دو کنوانسیون پاریس و برن مفاد مشابهی وجود ندارد ولی بدیهی است که کشورهای عضو این کنوانسیونها نیز میتوانند چنین اقداماتی را اتخاذ کنند به شرط آنکه این اقدامات با تعهدات این کنوانسیونها تعارض نداشته باشند.

5-1- حمایت از کپی رایت و حقوق مرتبط

اصطلاح کپی رایت در معنای مضیق و اخص خود معمولاً به حقوق مولفان آثار ادبی و هنری اشاره می کند. در حقوق مدون اصطلاح حق مولف به جای آن استفاده می شود. در معنای گسترده تر ، کپی رایت شامل حقوق مرتبط نیز میباشد. ماده ۱۴ توافقنامه ی تریپس سه دسته از حقوق مرتبط را پوشش میدهد، اینها حقوق مجریان و تولید کنندگان آثار صوتی و سازمانهای پخش میباشد. در حقوق کامن ،لا، واژه ی " کپی

رایت " گاهی در مفهوم گسترده تری استفاده میشود که شامل حقوق مرتبط نیز می گردد. در حقوق مدون ، واژه "حقوق" مجاور برای این حقوق استفاده می شود.

1-5-1- ارتباط مقررات تریپس با مقررات کنوانسیون برن

طی مذاکرات دور اروگوئه مشخص شد که استانداردهای کنوانسیون برن در حمایت از کپی رایت برای بیشتر قسمت ها بسنده بود بنابراین توافق شد که نقطه عزیمت برای مذاکرات تریپس باید در سطح حمایت موجود در آن کنوانسیون مطابق آخرین تجدید نظر در سال ۱۹۷۱ در پاریس تحت نام " کنوانسیون ۱۹۷۱ پاریس باشد. از این رو توافقنامه تریپس در قلمرو کپی رایت خود را محدود به واضح کردن یا اضافه کردن تعهداتی در حدود خاصی کرد. بر طبق آن موافقتنامه اصطلاحاً ساختار " برن-پلاس " دارد.

بند ۱ ماده ۹ تریپس اعضا را به تبعیت از مقررات ماهوی کنوانسیون برن یعنی مواد ۱ تا ۲۱ و ضمایم آن ملزم می دارد. در این میان یک استثنا وجود دارد: تریپس در رابطه با حقوق معنوی، مفاد ماده شش مکرر کنوانسیون برن هیچ حق و تکلیفی ایجاد نمی کند (WIPO, 2012:11-12) مقررات مربوطه ی کنوانسیون برن به مسایلی نظیر موضوع مورد حمایت حقوق اعطایی و محدودیت های این حقوق حداقل زمان حمایت ، و حمایت از آثار قبلی می پردازد ضمیمه کنوانسیون برن به کشورهای در حال توسعه ای اجازه را میدهد که تحت شرایط خاصی محدودیتهایی بر حق ترجمه و تکثیر اعمال کنند.

قواعد ماهوی کنوانسیون برن از طریق درج در موافقتنامه تریپس به جزئی از آن تبدیل شده است به طوری که مقررات آن به عنوان بخشی از تعهدات کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی مستقیماً نسبت به آنها قابل اعمال است.

بعد از انعقاد موافقتنامه ی تریپس دو معاهده چند جانبه ی جدیدتر راجع به کپی رایت و حقوق مرتبط موسوم به معاهده کپی رایت سازمان جهانی مالکیت فکری (WCT) و معاهده سازمان جهانی مالکیت فکری درباره اجراکنندگان و آثار صوتی (WPPT) مورد موافقت و پذیرش قرار گرفت. این دو مندرج در موافقتنامه ی تریپس نیستند بلکه مبتنی بر آن می باشند. در بعضی جنبه ها آنها مستلزم سطح حمایت فراتری از استانداردهای تریپس راجع به کپی رایت هستند.

2-5-1- موضوعات قابل حمایت

الف- آثار ادبی و هنری

ماده ۲/۱ کنوانسیون برن مندرج در موافقتنامه ی تریپس اعضا را به حمایت از آثار ادبی و هنری " مکلف می

کند. آثار ادبی و هنری، فارغ از نحوه و شکل بیان شامل هر نوع تولید در حوزه ادبی، علمی و هنری را شامل می باشد. ماده ۲/۱ در بر دارنده لیست غیر حصری از چنین آثار لیست مصادیق آثار مورد پوشش کپی رایت کتاب، روزنامه، انواع دیگر مکتوبات، تصنیف موسیقی، فیلم، آثار صوتی، نقاشی و معماری را شامل می شود. ماده ۱۰ موافقتنامه ی تریپس به دو عرصه ی موضوعی که باید مورد حمایت قرار گیرند، تصریح می کند. ۱ برنامه های رایانه ای بند ۱ ماده ۱۰ مقرر می دارد که برنامه های کامپیوتری چه به صورت کد اصلی باشد و چه به شکل کد دیدنی یا ماشینی، باید به عنوان آثار ادبی تحت کنوانسیون برن مورد حمایت واقع شود. این مقررره تاکید دارد که برنامه های رایانه ای باید ذیل کپی رایت مورد حمایت قرار گیرند و نیز آن دسته از مقررات کنوانسیون برن که در مورد آثار ادبی اعمال میشود باید این برنامه ها را نیز شامل شود این بدین معناست که صرفاً محدودیت هایی که شامل آثار ادبی، است در مورد برنامه های کامپیوتری قابل اعمال می باشد. این امر همچنین بر تعمیم طول مدت حمایت از آثار ادبی به برنامه های کامپیوتری تاکید دارد، یعنی طول مدت حمایت کوتاه تر که در مورد آثار عکاسی و هنرهای کاربردی اعمال میشود درباره ی برنامه های رایانه ای موضوعیت ندارد. (WIPO,2012:16)

بند ۱ ماده ۱۰ تاکید موکد دارد که شکل برنامه کامپیوتری چه به صورت کد اصلی باشد و چه به صورت کد دیدنی، حمایت را تحت تاثیر قرار نمیدهد این بدان معناست که برنامه مورد حمایت است صرف نظر از اینکه به صورتی طراحی شده باشد که شخص آنرا درک کرده و روی آن کار کند (کد اصلی) و یا به صورت خوانا برای ماشین، باشد به عنوان مثال طوری باشد که بتواند بر روی هارد دیسک ذخیره شود و توسط کامپیوتر اجرا گردد (کد دیدنی یا ماشینی). بدین وسیله موافقت نامه به بحث مهمی خاتمه داد که در دهه ی ۸۰ میلادی مطرح شده بود. طی آن سال ها، صرفاً کدهای اصلی قابلیت شناسایی به عنوان آثار ادبی را دارا بودند مقررات کنوانسیون به نحوی تفسیر شد که همه ی اشکال تظاهرات عینی برنامه های یارانه ای را در بر گیرد. (جرویس، ۱۳۹۵، ص 168)

ب- پایگاه داده

ماده ی (۵) ۲ کنوانسیون برن، مندرج در در توافق نامه تریپس مقرر می دارد تمامی مجموعه ی آثار ادبی و هنری مانند فرهنگ نامه ها و گلچینهای ادبی به دلیل انتخاب و سازمان دهی محتوای آن ها که منجر به آفرینش فکری میشود مورد حمایت قرار میگیرند. این امر حمایت از تک تک آثار موجود در مجموعه را تحت تاثیر قرار نمی دهد به عنوان مثال گزینش شخصی از اشعار به صورت گلچین ادبی ممکن است. واجد اصالت باشد و در نتیجه مستحق حمایت گردد با این وجود حمایت مستقل از هر شعر موجود در مجموعه محفوظ می ماند. ماده ۱۰/۲ توافق نامه تریپس تصریح دارد که پایگاه دادهها و سایر مجموعه های گردآوری

شده از داده ها یا مطالب دیگر باید تحت کپی رایت حمایت شوند حتی در مواردی که پایگاه های داده مشتمل بر داده های مجزایی هستند که تحت حمایت کپی رایت قرار نمی گیرند بانکهای اطلاعات به شرطی واجد شرایط حمایت کپی رایت میشوند که به دلیل انتخاب و سازمان دهی محتوایشان منجر به آفرینش فکری می شوند. این مقرر تصدیق بر این نکته دارد که بانکهای اطلاعات صرف نظر از شکلشان باید حمایت شوند چه به صورت ماشین خوان باشند و چه به صورتی دیگر بعلاوه این مقرر نشان میدهد که حمایت از پایگاه داده ها نباید به خود اطلاعات و یا مطالب تعمیم داده شود و نیز اینکه این امر باید بدون سو گیری نسبت به وجود هر نوع حق مولف راجع به اطلاعات و مطالب آن انجام گیرد (وایپو، ۲۰۱۲، ص ۱۸-۱۷)

ب- آثار اقتباسی بنابه ماده (۳) ۲ کنوانسیون برن، مندرج در توافق نامه تریپس تعهدات اعضا به حمایت از آثار به اصطلاح اقتباسی مانند ترجمه ی کتاب به زبانی متفاوت، تنظیم سرود برای ارکستر و ساخت فیلم از یک نمایش نامه تعمیم داده میشود هر دو آثار اصلی و اقتباسی مورد حمایت هستند برای مثال ناشری که میخواهد ترجمه ای از یک رمان به زبانی متفاوت را منتشر کند لازم است هم از نویسنده رمان و هم از مترجم کسب اجازه نماید.

ج- آثار در مقولات خاص دیگر بر اساس ماده (۴) ۲ کنوانسیون برن مندرج در تریپس، اعضا در حمایت و یا عدم حمایت از متون رسمی قانونی و اداری و ترجمه رسمی چنین متونی مختارند. در تکثیر این گونه متون رسمی معمولاً محدودیتی اعمال نمی شود.

آثار مربوط به هنرهای کاربردی و طرحهای صنعتی در مرز بین کپی رایت و مالکیت صنعتی قرار می گیرند. وفق ماده (۲۷) ۲ کنوانسیون برن مندرج در تریپس کشورهای عضو در تعیین میزان اعمال حقوق کپی رایت خود بر آثار هنرهای کاربردی و طرحهای صنعتی و نیز شرایط حمایت از این آثار و طرح ها اختیار عمل دارند. با این حال چنین محصولاتی چه در قالب کپی رایت و چه به عنوان طرحهای صنعتی و یا به هر دو صورت باید مورد حمایت قرار گیرند به عنوان مثال طرح های نساجی می تواند تحت عنوان کپی رایت یا طرح های صنعتی و یا به هر دو حمایت گردد.

3-5-1- شرایط حمایت از کپی رایت

الف - دوگانه ایده | نحوه بیان ایده

بند ۲ ماده ۹ موافقتنامه تریپس مقرر می دارد که حمایت کپی رایت باید شامل شیوه ی بیان باشد نه خود ایده ها، شیوه ها و روش های عمل و یا مفاهیم ریاضی و غیره. به عبارت دیگر، حمایت کپی رایت شامل اطلاعات یا ایده ی موجود در آثار نمیشود و تنها شیوه ی اصیل بیان این اطلاعات یا عقاید مورد حمایت می باشد. لذا هر کسی مجاز است از اطلاعات موجود در یک اثر استفاده نماید و این استفاده می تواند برای خلق

آثار جدید باشد. به عنوان مثال ایده‌ی موجود در یک رمان پلیسی مورد حمایت کپی رایست نیست بلکه تکثیر غیر مجاز این رمان که در بردارنده و بیان کننده‌ی این ایده است ممنوع و غیر مجاز می باشد.

این اصل که عموماً دوگانه ایده / نحوه بیان ایده " خوانده می شود، گرچه صراحتاً در کنوانسیون برن مطرح نشده همواره در دکترین کپی رایست مطرح است بنابراین ماده ۹/۲ توافق نامه تریپس اولین تایید صریح این اصل در حقوق مالکیت فکری می باشد. (پیشین، ص ۱۵)

ب - اصالت

اصل دیگر موجود در دکترین کپی رایست لزوم اصالت است بدین معنا که اثر صرفاً در صورتی مورد حمایت قرار می گیرد که سطح مورد نیاز از اصالت را دارا باشد (که در نظام های حقوقی متفاوت است). هر چند در موافقتنامه تریپس یا کنوانسیون برن این اصل به طور مشخص مورد اشاره قرار نگرفته، اما از سابقه‌ی تقنین و تصویب کنوانسیون برن قابل فهم است که واژه "آثار به آفرینشهای فکری اصیل دلالت دارد. به بیان دیگر آثار عبارت است از آفرینشهای اصیل ذهن انسان نظیر آثار ادبی ترانه و فیلم . معنای واژه آثار همچنین در ماده ۵ (۲) کنوانسیون برن مرتبط با مجموعه‌هایی مانند فرهنگ نامه‌ها و گلچین های ادبی آشکار میشود که در آن بیان شده شرط حمایت این است که چنین مجموعه‌هایی باید آفرینشهای فکری باشند. همین طور بند ۲ ماده ۱۰ موافقتنامه تریپس در ارتباط با مجموعه های گردآوری شده از داده ها یا مطالب دیگر به آفرینشهای فکری اشاره دارد. (پیشین، ص ۱۸)

ماده ۲(۸) کنوانسیون برن تصریح دارد که کنوانسیون در مورد اخبار روز یا وقایع متفرقه که دارای ویژگی صرف اطلاعات مطبوعاتی هستند اعمال نمی شود. برای روشن شدن این مسئله بولتن یک باشگاه ورزشی را در نظر بگیرید که دارای یک فقره‌ی خبری است راجع به نتایج یک تورنمنت. اگر این خبر بدون هیچ بیان اصیلی صرفاً حاوی نتایج مسابقات باشد صرف بر شمردن وقایع شاید اثر اصیل ملحوظ نشود و کلیت آن قابل تکثیر باشد. (با وجود این توجه داشته باشید که سطح مورد نیاز اصالت در برخی از نظام های حقوقی بسیار پایین است و نیاز به تظاهر خلاقیت ادبی و هنری نیست. در صورتی که آن را بتوان آفرینش فکری اصیل به حساب آورد، مثلاً اگر در بردارنده‌ی تحلیل نتایج مسابقات یا توصیف روند اساسی بازی ها باشد، تکثیر آن مستلزم اجازه مولف آن است.

ج - حمایت خودکار

یک ویژگی اصلی کنوانسیون برن و به تبع آن تریپس این است که بر خلاف بیشتر اشکال دیگر حقوق مالکیت فکری، حمایت از حقوق ادبی-هنری مستلزم هیچ تشریفات ثبتی ابداع و غیره نیست. این اصل در ماده ۲ (۵) کنوانسیون برن مندرج در توافق نامه تریپس بیان شده است.

این اصل همچنین در بند ۱ ماده ۶۲ تریپس منعکس شده است. این ماده به کشورهای عضو اجازه می دهد به عنوان شرط کسب یا حفظ حقوق مالکیت فکری مقرر در قسمت‌های ۲ تا ۶ بخش دوم موافقتنامه، رعایت تشریفات و رویه های متعارف را الزامی نمایند این قسمت ها به حمایت از علائم تجاری، نشانه های جغرافیایی، طرحهای صنعتی ثبت اختراعات و طراحی مدارهای یکپارچه مربوط است.

د استقلال حمایت ماده (۲) ۵ کنوانسیون برن مندرج در در موافقتنامه تریپس مقرر می دارد که برخورداری و استفاده از حقوق در کشوری که درخواست حمایت می شود، مستقل از وجود یا عدم حمایت از آن حق در کشور مبدا اثر می باشد.

4-5-1- حقوق اعطایی

حقوق ذیل کپی رایت به دو دسته ی اصلی تقسیم می شود:

- ۱- حقوق اقتصادی که به مولفان امکان میدهد از استعمال آثارشان ارزش اقتصادی حاصل کنند.
- ۲- حقوق اخلاقی که به مولفان اجازه میدهد بتواند مدعی مولف بودن آثار خود و یکپارچگی و تمامیت آنها باشند. ماده (۱) ۹ تریپس مقرر میدارد که طبق موافقتنامه تریپس اعضا در مورد حقوق اعطا شده به موجب ماده ۶ مکرر کنوانسیون برن هیچ حق یا تعهدی ندارند حقوق اخلاقی به صراحت از موافقتنامه نامه تریپس حذف شده است بر این اساس که این حقوق از ارتباط شخصی بین نویسنده و اثر او که مربوط به تجارت نیست حمایت میکند اما این امر تعهدات آن دسته از اعضای که عضو معاهده برن برای حفظ حقوق اخلاقی هستند را تحت تاثیر قرار نمیدهد این امر حتی در ماده ۲/۲ معاهده تریپس به وضوح بیان شده که شامل یک شرط تحفظ میباشد که بر طبق آن مفاد توافقنامه تریپس نمی تواند طوری تفسیر شود که تعهدات موجود که اعضا ممکن است در کنوانسیون برن نسبت به یکدیگر داشته باشند، مورد تخطی واقع نشود. حقوق اقتصادی مندرج در موافقتنامه تریپس، برگرفته از مقررات کنوانسیون برن، به شرح ذیل می باشد.

الف- حق نشر و تکثیر

این اساسی ترین حق در واژه کپی رایت حق تکثیر بازتاب داده شده است. مولفان در دادن اجازه ی تکثیر آثارشان به هر شیوه و شکلی حق انحصاری دارند(ماده ی(۲) ۹ کنوانسیون برن). برای مثال این حق تکثیر زمانی در قالب یک کتاب یا ترانه ای به شکل اثر صوتی ضبط شده را شامل می شود حق تکثیر تمام قالبهای فناوری شامل فتوکپی یک کتاب یا کپی محتوای سی دی به حافظه ی کامپیوتر را در بر میگیرد. گرچه برخی استثناها برای تکثیر در موارد خاصی مجاز هستند. برای مثال برای برخی اشکال استفاده ی شخصی (مولفان معمولاً اجازه ی حق تکثیر به ناشران و تولید کنندگان می دهند که این مبنای حقوقی بسیاری از اشکال تجاری بهره برداری از آثار می باشد. حمایت از حق نسخه برداری شامل نموده های عینی و نه اندیشه ها، رویه

ها، روشهای اجرایی یا مفاهیم ریاضی به خودی خود خواهد شد. در کنوانسیون برن هیچ مفاد خاص در این زمینه وجود ندارد، ولی با توجه به سابقه حقوقی این کنوانسیون که در سوابق کنفرانسهای دیپلماتیک متعدد برای تصویب و بازنگری در این کنوانسیون آمده است و با توجه به تفسیری که عموماً پذیرفته شده است اصولی که در بند مذکور از ماده 9 موافقتنامه تریپس بیان شدهاند همیشه در چارچوب کنوانسیون برن هم رعایت شده اند. دلیل این امر آن است که در کنوانسیون برن به حمایت از آثار اشاره شده است و این کنوانسیون از اندیشه ها و مصادیق آن حمایت نمی کند زیرا این موارد اثر محسوب نمیشوند بنابراین در این زمینه هیچ تفاوتی بین الزامات کنوانسیون برن و موافقت نامه تریپس وجود ندارد. (وایپو، ۱۳۸۴، ص ۹)

ب حق اجاره

ماده ۱۱ تریپس مقرر میدارد که مولفان حداقل در مورد برنامههای رایانه ای و آثار سینمایی (فیلم ها باید حق داشته باشند تا اجاره تجاری نسخه های اصلی یا کپی آثار مورد حمایت کپی رایت خود برای استفاده عموم اجازه دهند یا ممنوع نمایند این حق اجاره تحت پوشش کنوانسیون برن نیست. این ماده دو مورد استثنا را مقرر میدارد اولاً در مورد آثار سینمایی حق انحصاری اجاره منوط به آزمون موسوم به آزمون ایجاد اختلال یا عیوب است، بدین مفهوم که کشور عضو هیچ تکلیفی برای حمایت ندارد مادامی که این اجاره منجر به تکثیر وسیع چنین آثاری شود به طوری که حق انحصاری تکثیر مولف یا قائم مقام وی را به شکل اساسی مختل و معیوب نماید ثانیاً در مورد برنامه های کامپیوتری، زمانی که خود برنامه هدف اصلی اجاره نیست، تکلیف به حمایت در مورد اجاره اعمال نمی شود برای مثال، این در موردی صادق است که شخصی تلویزیونی را اجاره میکند که حاوی نرم افزاری برای کنترل آن است. اما اگر چنین نرم افزاری جدا از تلویزیون اجاره شود مشمول حق انحصاری اجاره خواهد بود.

توافق نامه تریپس، حاوی مقررات کنوانسیون برن مندرج در آن الزامی در رعایت حق پخش کلی برای مولفان ندارد. اما در برخی نظامهای حقوقی حق اجاره به عنوان بخشی از حق پخش کلی است. ج - حق اجرا پخش و عرضه اثر برای عموم مولفان از حق انحصاری اجازه دادن به اجرای عمومی آثارشان برخوردار هستند (ماده ۱۱ کنوانسیون برن).

مثلاً بر اساس این، حق مولف یک نمایشنامه ممکن است اجازه دهد نمایشنامه اش در یک تئاتر اجرا شود یا از اجرای آن جلوگیری کند یا ترانه سرایان میتوانند اجرای زنده موسیقی خود را در رستوران ها، یا اجرای ضبط شده آنها در فروشگاههای خرده فروشی را اجازه دهند این حق صرفاً اجرای عمومی را شامل میشود و اجرای خصوصی نیاز به اجازه ندارد حق انحصاری همچنین حق پخش آثار یا عرضه عمومی آنها از طریق سایر وسایل بیسیم و حق عرضه عمومی مخابراتی و کابلی و یا باز پخش آثار رادیو تلویزیونی و نیز به وسیله بلندگو و وسایل پخش مشابه را شامل می شود (ماده ۱۱ مکرر (۱) کنوانسیون برن).

ج - حق ترجمه و اقتباس

وفق کنوانسیون برن مولفان در صدور اجازه به دیگران نسبت به ترجمه آثارشان از حق انحصاری برخوردارند. آنها همچنین در دادن اجازه، اقتباس چینی و تغییر و تبدیل آثارشان نظیر تبدیل رمان به فیلم نامه دارای حق انحصاری هستند ماده ۱۲ کنوانسیون (برن) همان طوری که قبلاً ذکر شد ترجمه و اقتباس مورد حمایت کپی رایت می باشد. بنابراین استفاده از ترجمه یا اقتباس مستلزم اجازه هم مولف اصلی و هم مولف ترجمه یا اقتباس است.

4-5-1- محدودیت ها و استثنائات مجاز

مقررات کنوانسیون برن مندرج در توافقنامه تریپس به کشورهای عضو اجازه می دهد محدودیت ها و استثنائاتی را راجع به حقوق انحصاری مولفان در رابطه با اعمال بهره برداری های خاص مقرر کنند. به علاوه، ماده ۱۳ تریپس حاوی شرط کلی راجع به استثنائات و محدودیت ها است. محدودیت هایی که اعضا ممکن است به موجب مفاد کنوانسیون برن مندرج در توافقنامه تریپس مقرر دارند، دو نوع هستند:

۱- استفاده رایگان یعنی استفاده از آثار مورد حمایت بدون هر گونه تکلیفی برای درخواست مجوز و یا پرداخت هر گونه هزینه هستند.

2 - مجوزهای اجباری که اجازه استفاده از آثار مورد حمایت را بدون نیاز به مجوز می دهد اما با تکلیف به پرداخت مبلغ منصفانه ای به صاحب حق).

استفاده رایگان از آثار مورد حمایت کپی رایت برای اهداف، خاصی منوط به وجود شرایط معینی مجاز است. نقل قولها تصاویر مورد استفاده، آموزشی و گزارش رخدادهای جاری مصادیقی از چنین کاربردی هستند. (کنوانسیون برن، ماده ۱۰ و ۱۰ مکرر)

وفق ماده (۲) ۹ کنوانسیون برن کشورها میتوانند در موارد خاص معینی محدودیت هایی بر حق تکثیر مقرر نمایند، مشروط به این که تکثیر ناشی از چنین محدودیتی با بهره برداری معمولی اثر در تعارض نباشد و به طور نامتعارفی به منافع مشروع مولف ضرر نرساند. علاوه بر محدودیتهای صریح مذکور در متن کنوانسیون برن در کنفرانسهای متعدد اصلاح کنوانسیون توافق آشکاری وجود داشت مبنی بر این که باید به کشورهای عضو اجازه داده شود بر حق اجرای عمومی "استثنائات جزئی مقرر دارند به موجب توافقنامه تریپس نیز چنین استثنائات جزئی "مجاز است. نمونه های از استثنائات جزئی اجرای موسیقی در مراسم مذهبی، توسط گروه های موسیقی نظامی و در محیط آموزشی را شامل می شود.

ماده ۱۳ توافقنامه تریپس تحت عنوان " محدودیت ها و استثنائات " شرطی است که به طور کلی حاکم بر محدودیت ها و استثنائات می باشد آن به اصطلاح آزمون " سه مرحله ای را طراحی می کند. صرفاً در صورت وجود سه شرط استثنائات حقوق انحصاری مجاز میباشد (۱) محدودیتها یا استثنائات تنها محدود به موارد معین خاصی باشند؛ (۲) با بهره برداری معمولی از آثار مغایرتی نداشته باشند؛ و (۳) به طور نامتعارفی به منافع مشروع مولف ضرر نرسانند. زبان مورد استفاده در ماده ۱۳ توافقنامه تریپس ریشه در زبان مشابه مورد استفاده در ماده ۹(۲) کنوانسیون برن دارد، گرچه ماده ۹(۲) کنوانسیون برن تنها در مورد حق تکثیر اعمال میشود. هیچ یک از محدودیت ها و استثنائاتی که در کنوانسیون برن مجاز شمرده شده اند، در صورتی که درست به کار روند، نباید با بهره برداری متعارف پدید آورنده از اثر تعارض داشته و لطمه ای نامعقول به منافع مشروع صاحب حق وارد سازد. بر این اساس، تا جایی که به استثنائات و محدودیتهای حقوق انحصاری مربوط می شود، عموماً و معمولاً هیچ تعارضی بین مفاد کنوانسیون برن و موافقت نامه تریپس وجود ندارد. (پیشین: ۱۶-۱۵)

5-5-1- مدت حمایت

طبق قاعده کلی مفاد ماده (۷(۱) کنوانسیون برن مندرج در توافقنامه تریپس حداقل مدت حمایت باید باقی عمر مولف و ۵۰ سال پس از مرگ وی باشد یا به عبارت ساده تر طول حیات مولف به علاوه ۵۰ سال. در مورد دو دسته آثار یعنی آثار عکاسی و آثار هنر کاربردی حداقل مدت حمایت کوتاه تر است یعنی ۲۵ سال پس از ساخت چنین آثاری در مورد آثاری که پدیدآورنده آنها گمنام یا دارای نام مستعار است، حداقلی مدت حمایت ۵۰ سال است و این مدت باید از زمان در دسترس عموم قرار گرفتن اثر به طور قانونی محاسبه گردد. ولی این قاعده دو استثنا می تواند داشته باشد: ۱- اگر پدید آورنده هویت خود را فاش کند، مدت حمایت ۵۰ ساله باید از زمان فوت پدیدآورنده محاسبه شود؛ ۲- اگر به طور منطقی بتوان نتیجه گرفت که پدید آورنده فوت کرده و از فوت وی ۵۰ سال میگذرد در این صورت مدت حمایت پس از گذشت ۵۰ سال از زمان فوت پدید آورنده پایان می یابد. (بند ۳ ماده ۷).

ماده ۱۲ تریپس این مقررات کنوانسیون برن را تکمیل می کند این ماده مقرر می دارد، بجز در مورد آثار عکاسی و آثار هنر کاربردی هر گاه مبنای محاسبه مدت حمایت غیر از عمر شخص حقیقی باشد، این مدت نباید کمتر از ۵۰ سال بعد از آخر سال انتشار مجاز و در صورت عدم نشر مجاز ۵۰ سال از تاریخ ایجاد اثر باشد. این امر میتواند برای مثال در مواردی مصداق داشته باشد که در آن به جای شخص حقیقی، کپی رایت از ابتدای به وجود آمدن شخصیت حقوقی اعطا می شود مثلاً وقتی وفق قانون داخلی، به واسطه ایجاد برنامه کامپیوتری، کپی رایت در اصل به یک شرکت اعطا می شود، حقوق حمایت شده نباید قبل از ۵۰ سال از پایان سال تقویمی که برنامه کامپیوتری منتشر شده است خاتمه یابد (وایپو، ۲۰۱۲ ۲۱-۱۹)

نتیجه گیری

با درج مفاد معاهدات، برن رم و پاریس به همراه معاهده راجع به مالکیت فکری مدارهای یکپارچه، موافقتنامه تریپس سطح حداقلی حمایت از مالکیت را حفظ کرد. در واقع تریپس یک چارچوب عمومی و معتدلی است که استانداردهای حداقلی را در این زمینه تدوین و تأیید کرده است. به این ترتیب، موافقتنامه جنبه های تجاری حقوق مالکیت فکری به عنوان جامع ترین موافقت نامه راجع به حقوق مالکیت فکری، مفاد معاهدات اصلی تحت نظارت سازمان جهانی مالکیت فکری را در خود گنجانده است. مطالعه تطبیقی مواد تریپس با مفاد معاهدات وایپو نشان می دهد که علاوه بر معاهدات برن، پاریس، رم و واشینگتن که در متن تریپس گنجانده شده اند، مفاد سایر معاهدات هم در توسعه تریپس موثر بوده اند. از نظر، مقرراتی تفاوت اول تریپس با معاهدات سازمان جهانی جامع و شامل بودن آن در مقایسه با معاهدات وایپو است. بر خلاف معاهدات وایپو که هر کدام حوزه های خاصی از حقوق مالکیت فکری را، مثل مالکیت صنعتی، کپی رایت مدارهای یکپارچه حق اختراع و مانند آن پوشش می دهند؛ تریپس معاهده ی جامعی است که اکثر حوزه های مالکیت فکری را پوشش می دهد و چهارچوب واحدی را برای مواجهه با جنبه های مختلف مالکیت فکری به اعضای سازمان تجارت جهانی عرضه میکند تفاوت دیگر آن است که تریپس قانون نمونه ای نیست که در قوانین داخلی درج شود بلکه مجموعه ای از استانداردهای حداقلی است که باید از طرف تمامی اعضای سازمان تجارت جهانی رعایت شود باید. گذشته از همپوشانی حداکثری مفاد تریپس و معاهدات سازمان جهانی مالکیت فکری اساساً تفاوت های تریپس و وجه ممیز آن یعنی داشتن مفاد مرتبط با اجرای حقوق مالکیت فکری و مکانیسم جلوگیری از اختلافات و حل و فصل آن ها، نه تنها مغایرتی با اهداف سازمان جهانی مالکیت فکری و ماموریت های آن ندارد، بلکه تأیید و تأکیدی است بر نقش مکملی و تکمیلی سازمان تجارت جهانی این مورد در پاسخ به سوال تحقیق قابل تامل است. در مورد ارتباط نهادی سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری و همکاری آن ها در حمایت از حقوق مالکیت فکری و لزوم وجود دو نهاد حاکمیتی در قلمرو حقوق مالکیت فکری جهانی، گرچه برخی منتقدان ورود سازمان تجارت جهانی به حوزه مالکیت فکری را با وجود وایپو غیر ضروری می دانستند، اما بررسی ساختار و مقررات این دو سازمان نشان می دهد که نقش مکمل سازمان تجارت جهانی در تضمین حمایت از مالکیت فکری منجر به افزایش کارآمدی نظام بین المللی مالکیت فکری شده است.

سازمان تجارت جهانی و سازمان جهانی مالکیت فکری با عقد موافقت نامه ی همکاری، انجام برنامه ها و ابتکارهای مشترک و برگزاری دورهها آموزشی و کنفرانسهای مشترک همکاری نزدیکی در حمایت از مالکیت فکری و توسعه حقوق مالکیت فکری بین المللی دارند از طرف دیگر موافقت نامه تریپس با درج مفاد برخی از معاهدات تحت مدیریت وایپو از طریق ارجاع و نیز تحت پوشش قرار دادن بسیاری از حوزه های مالکیت فکری،

عملاً نقش موثری در همگون سازی حقوق مالکیت فکری بین المللی داشته است. دو زمینه همکاری در حوزه مالکیت فکری بین المللی وجود دارد شناسایی متقابل حقوق مالکیت فکری و پیگیری قانونی حقوق مالکیت فکری، که از نظر ویژگی های ساختاری متفاوت از هم هستند. بنابراین برای دو نهاد بین المللی مرتبط با حوزه حقوق مالکیت فکری زمینهای نظری و عملی متفاوتی وجود دارد وایپو از نظر نهادی برای تسهیل همکاری بین المللی در ساحت شناسایی حقوق مالکیت فکری خارجی مناسب نیست این امر بیشتر متأثر از این واقعیت است که در مقایسه با گذشته امروزه به خاطر تقویت و افزایش مطالبه برای حداقل استانداردهای ماهوی، کشورهای متنوع بیشتری درگیر فرآیند هستند. از نظر ساختاری و نهادی، این امر دو مشکل عمده را در وایپو بازتاب می دهد:

۱- ناتوانی وایپو در ارائه امتیازات غیر مالکیت فکری در مذاکرات بر خلاف سازمان تجارت جهانی

۲- فقدان فرآیند حل و فصل موثر و کارآمد اختلافات از طرف دیگر، سازمان تجارت جهانی به طور خاص با داشتن متخصصان مالکیت فکری اندک، فاقد ظرفیت لازم سرمایه انسانی است و مناسب برای تسهیل همکاری در مورد پیگیری قانونی حقوق مالکیت فکری نیست. به عبارت دیگر تفوق کارشناسانه و تکنوکراتیک سازمان جهانی مالکیت فکری آن سازمان را برای ایجاد هنجارهای مالکیت فکری ارائه کمک های فنی پیگیری حقوقی مالکیت فکری و توسعه مقررات ماهوی و ارایه خدمات حمایت جهانی از حقوق مالکیت فکری متناسب ساخته است. از طرفی دیگر، سازمان تجارت جهانی به جهت مجهز بودن به ابزارها و مکانیسمهای تشویقی و اعمال فشار و ساختار سازمانی متناسب با آن برای شناسایی جهانی حقوق مالکیت فکری و اعمال و اجرای آن تناسب بیشتری دارد. لذا با توجه به ویژگیهای این دو سازمان و نظر به رابطهی نهادی و مقرراتی بین آنها، وجود هر دو سازمان در نظام حاکمیتی و مدیریتی بین المللی حقوق مالکیت فکری مفید و ضروری است. البته انعقاد موافقت نامه های همکاری دیگر برای تقسیم وظایف دقیق تر و هماهنگی بیشتر می تواند در افزایش کارآمدی نظام مالکیت فکری بین المللی موثر باشد.

- 1- ارفع نیا، بهشید و علی نیا، مهنوش (۱۳۹۴)، تحولات حقوقی و سازمان جهانی مالکیت معنوی. انتشارات بهتاب تهران
- 2- اصلانی، حمیدرضا (۱۳۸۶)، درآمدی بر حمایت از حق اختراع در حقوق ایران و چالشهای حقوقی الحاق به موافقتنامه تریپس، فصلنامه فقه و حقوق، سال چهارم، شماره ۱۳.
- 3- انصاری، باقر و فرضی پره خلیل، مریم (۱۳۹۴)، مالکیت‌های فکری و توسعه- درآمدی بر سیاست گذاری در حوزه مالکیت فکری انتشارات خرسندی، تهران.
- 4- پناهنده بهرام (۱۳۹۰) طرق رفع منازعات، تجاری، انتشارات خرسندی، تهران.
- 5- پیلوار، رحیم (۱۳۹۴)، موضوع شناسی مالکیت فکری، فصلنامه دین و قانون، جلد ۳، شماره ۷، ۲۱۶-۱۸۵، مرکز تحقیقات اسلامی مجلس شورای اسلامی
- 6- جرویس، دانیل (۱۳۹۵) موافقت نامه تریپس تاریخچه تدوین و تحلیل مواد ترجمه شکوهی زاده، رضا. تهران، انتشارات دانشگاه تهران
- 7- حبیب‌ا سعید و زارع ملیحه (۱۳۸۹)، شرایط حمایت از حقوق مالکیت فکری در طرح ساختمدارهای یکپارچه در نظام خاص حمایتی، مدرس علوم انسانی- پژوهشهای حقوق تطبیقی دوره ۱۴، شماره ۲، تابستان. جاودانه.
- 8- حبیب‌ا سعید و شاکری، زهرا (۱۳۹۴)، منافع عمومی و حقوق مالکیت ادبی و هنری. تهران، انتشارات
- 9- خدمتگزار، محسن (۱۳۹۱) فلسفه مالکیت فکری، تهران، نشر میزان، چاپ دوم.
- 10- دانشگاه تهران حکمت نیا، محمود (۱۳۸۷) مبانی مالکیت فکری، تهران، انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چاپ دوم.
- 11- رئیسی، لیلا (۱۳۸۸)، نظام حل و فصل اختلافات حقوق مالکیت معنوی، تهران، انتشارات جنگل
- 12- سازمان جهانی مالکیت فکری (۱۳۸۴)، بررسی مقایسه ای حقوق مالکیت فکری در سازمان جهانی تجارت و سازمان جهانی مالکیت فکری ترجمه ی وحید بزرگی تهران موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی
- 13- نوروزی، حسین و همکاران (۱۳۹۱) حمایت از حقوق مالکیت فکری در قالب تعاملات بین بخشی فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی شماره ۶۴، پاییز، ۱۲۱ - ۹۱.

- 1- Dinwoodie, Graeme B. and Dreyfuss, Rochelle C. (2009). Designing a global intellectual property system responsive to change: The WTO, WIPO and beyond. New York University School of Law, Law & Economics Research Paper Series Paper No. 09-48.
- 2- Frankel, Susy (2010): The applicability of GATT jurisprudence to the interpretation of the TRIPS Agreement in Research Handbook on the International and Enforcement of Intellectual Property under WTO rules, Edited by Carlos M. Correa, Edward Elgar Publishing, UK.
- 3- Mort, Susan A. (1997), The WTO, WIPO & the Internet: Confounding the Borders of Copyright and Neighboring Rights. Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal, Volume 8, Issue 1.
- 4- Salmon, Paul (2003), Cooperation Between the World Intellectual Property Organization (WIPO) and the World Trade Organization (WTO). Journal of Civil Rights and Economic Development, Issue 3 Volume 17, Spring.
- 5- Spinello, Richard A. and Tavani, Herman T. (2005), Intellectual Property Rights in a Networked World: Theory and Practice. Information Science Publishing, US.
- 6- Stack, Alexander. James. (2008), International Patent Law: Cooperation, Harmonization and an Institutional Analysis of WIPO and the WTO. Ph D dissertation, Faculty of Law, University of Toronto.
- 7- WIPO (2004), WIPO Intellectual Property Handbook: Policy, Law and Use. WIPO PUBLICATION NO. 489 (E), Second Edition, Geneva. Available at: www.wipo.int, [Accessed 18 January 2016].